

Sygn.akt III AUa 498/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lipca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Alicja Sołowińska (spr.)

Sędziowie: SA Barbara Orechwa-Zawadzka

SA Marek Szymanowski

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 18 lipca 2018 r. w B.

sprawy z odwołania M. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o prawo do emerytury pomostowej

na skutek apelacji wnioskodawcy M. Z.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 26 kwietnia 2018 r. sygn. akt IV U 416/18

I. oddala apelację;

II. zasądza od M. Z. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję.

SSA Marek Szymanowski SSA Alicja Sołowińska SSA Barbara Orechwa-Zawadzka

Sygn. akt III AUa 498/18

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z 9 stycznia 2018 r., odmówił M. Z. prawa do emerytury pomostowej na podstawie Ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.) oraz Ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. 2017 r., poz. 664 ze zm.). Organ rentowy stwierdził, że wnioskodawca nie udowodnił okresu pracy w szczególnych warunkach wynoszącego co najmniej 15 lat, ani tego, że przed 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 3 Ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Ponadto organ rentowy zaznaczył, że po 31 grudnia 2008 r. wnioskodawca nie wykonywał prac w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 3 Ustawy o emeryturach pomostowych. Organ rentowy nie zaliczył okresów zatrudnienia od 10 stycznia 1979 r. do 31 grudnia 1993 r., od 11 września 2017 r. do 14 września 2017 r., od 19 września 2017 r.

do 26 września 2017 r., od 2 października 2017 r. do 6 października 2017 r. oraz od 17 października 2017 r. do 20 października 2017 r.

W odwołaniu od tej decyzji M. Z. zarzucił organowi rentowemu błędne ustalenie, że nie przepracował 15 lat w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Wniósł o zmianę decyzji i przyznania prawa do emerytury pomostowej. Wniósł również o zasądzenie zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z 26 kwietnia 2018 r. oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy ustalił, że od 10 stycznia 1979 r. do 31 grudnia 1993 r. M. Z. (urodzony (...)) pracował w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku traktorzysty w (...) M. Zakład Rolny (...) (od 11 kwietnia 1979 r. do 31 sierpnia 1982 r.) i w Zakładzie Rolnym (...). Zakład Rolny (...) posiadał 1 200 ha ziemi i 5 000 owiec, natomiast Zakład Rolny (...) – 2 000 ha i kilkaset krów. Wnioskodawca należał do grupy pracowników polowych jako kierowca ciągnika. Miał najlepszy i największy ciągnik w zakładzie. Do obowiązków wnioskodawcy należało oranie pola i jego bronowanie, opryski, koszenie zboża, dowóz żywności dla hodowanych zwierząt, wywóz obornika, a zimą dowóz żywności i wywóz obornika. Wnioskodawca nie wykonywał wówczas usług posypywania dróg piaskiem ani usług na rzecz rolników indywidualnych. Wykonywał wszystko na rzecz PGR. W tym czasie jeździł wyłącznie ciągnikiem i kombajnem. W okresie letnim pracował po 12-14 godzin dziennie, a w zimowym – 8 godzin. W lutym 1979 r. przeszedł kurs chemizacji rolnictwa.

Od 1987 r. wnioskodawca pełnił obowiązki kierowcy-zaopatrzeniowca. Jeździł wówczas U. i Ż.. Od 11 września 2017 r. do 10 listopada 2017 r. był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w Firmie Usługowej (...) w Ś. jako traktorzysta. K. N. prowadził firmę usługową od czerwca 2011 r. do stycznia 2018 r. Świadczył usługi na rzecz rolnictwa, jak koszenie trawy, zbiórka trawy czy sianokiszonki. Oprócz prowadzonej firmy, od 1996 r. prowadzi gospodarstwo rolne o powierzchni 75 ha.

W okresie zatrudnienia u K. N., w dniach 11-14 września 2017 r., 19-26 września 2017 r., 2-6 października 2017 r. oraz 17-20 października 2017 r. wnioskodawca wykonywał prace polegające na wywozie nieczystości stałych i płynnych, tj. oczyszczaniu szamb, wywozie gnojowicy i oczyszczaniu płyt gnojowych. W pozostałe dni wykonywał usługi na rzecz okolicznych gospodarstw rolnym i mieszkańców. Jak wnioskodawca nie wywoził gnojowicy, to woził kiszonki czy słomę, siał, bronował, talerzował. Pracował na pełnym etacie jako traktorzysta. Wykonywał też usługi dla okolicznych rolników.

16 października 2017 r. wnioskodawca złożył w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych wnioski o ustalenie prawa do emerytury pomostowej. Do wniosku dołączył dokumentację dotyczącą jego zatrudnienia, w tym z okresu pracy w (...) M. Zakład Rolny (...) i Zakład Rolny (...) oraz w Firmie Usługowej (...) w Ś.. Wnioskodawca udowodnił okresy składkowe i nieskładkowe w wymiarze 27 lat, 4 miesiące i 6 dni.

Sąd zaznaczył, że stan faktyczny sprawy został ustalony na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przed organem rentowym oraz w toku prowadzonego postępowania dowodowego, w tym na podstawie zeznań świadków i dokumentacji znajdującej się w aktach osobowych wnioskodawcy. Sąd uznał dokumenty za wiarygodne. Stwierdził też, że zeznania świadków K. N. i D. S. w pełni znalazły potwierdzenie w pozostałym zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym, w tym w oryginalnych aktach osobowych wnioskodawcy z okresu pracy w (...) M. Zakład Rolny (...) i Zakład Rolny (...). Sąd uznał za wiarygodne również zeznań wnioskodawcy w zakresie, w jakim wyjaśniał on, na czym polegała jego praca w zakładach rolnych. Zdaniem Sądu zeznania wnioskodawcy były spójne z pozostałym zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym. Sąd oddalił wniosek pełnomocnika wnioskodawcy o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka J. C. na okoliczność charakteru pracy wnioskodawcy w Zakładzie Rolnym (...), ponieważ wnioskodawca opisał swoje obowiązki służbowe w tym okresie, a nadto okoliczność ta nie była sporna między stronami.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że Ustawa z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2017, poz. 664) ma charakter przejściowy, ograniczając prawo do uzyskania świadczenia do osób urodzonych po 31 stycznia 1948 r., które rozpoczęły prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przed 1 stycznia 1999 r. Sąd odwołał się do art. 4 i art. 49 Ustawy o emeryturach pomostowych i stwierdził, że przy nabywaniu prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 4 tej ustawy uwzględnieniu podlegają przypadające przed 1 stycznia 2009 r. okresy pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 i art. 33 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, gdy ubezpieczony spełni wszystkie pozostałe przesłanki określone w art. 4, bo te muszą być spełnione łącznie. Sąd podkreślił, że w wyroku z 13 marca 2012 r. (II UK 164/11), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że warunkiem skutecznego ubiegania się o emeryturę pomostową w świetle art. 4 i art. 49 Ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych jest legitymowanie się wymaganym stażem pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze (w rozumieniu tej ustawy lub dotychczasowych przepisów) oraz kontynuowanie pracy w tych warunkach po wejściu w życie Ustawy o emeryturach pomostowych, a więc po 1 stycznia 2009 r. Osoba ubiegająca się o emeryturę pomostową, która nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy „szczególnej” według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do tej emerytury jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy można kwalifikować jako pracę w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze w rozumieniu obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 i ust. 3 Ustawy o emeryturach pomostowych).

Sąd Okręgowy zaznaczył, że wnioskodawca nie spełnił warunków wynikających z art. 4 Ustawy o emeryturach pomostowych. Oceniając, czy na 1 stycznia 1999 r. wnioskodawca posiadał wymagany okres pracy w warunkach szczególnych, Sąd odwołał się do przepisów Rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r., Nr 8, poz. 43 ze zm.). Rozporządzenie to w wykazie A, stanowiącym jego załącznik, wymienia stanowiska pracy, na których były wykonywane prace w szczególnych warunkach, a których wykonywanie uprawniało do emerytury w niższym wieku emerytalnego. Do takich prac zaliczano prace kierowców ciągników (dział VIII – w transporcie i łączności, poz. 3) z zastrzeżeniem ich wykonywania stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy (§ 2 ust. 1 rozporządzenia).

Sąd Okręgowy ocenił obowiązki zawodowe ubezpieczonego na stanowisku traktorzysty w (...) M., w którym pracował od 10 stycznia 1979 r. do 31 grudnia 1993 r. (tj. 14 lat, 11 miesięcy i 22 dni). Stwierdził, że z zeznań wnioskodawcy i świadka D. S. wynika, że wnioskodawca podjął pracę w PGR jako kierowca ciągnika. Należał do grupy pracowników polowych. W ramach swoich obowiązków zawodowych wykonywał przede wszystkim różne czynności polowe przy pomocy ciągnika i kombajnu. Jego praca polegała na oraniu, siewie zbóż, bronowaniu, koszeniu trawy czy wożeniu żywności i obornika. Czasami także wykonywał obowiązki zaopatrzeniowca. Na tej podstawie Sąd uznał, że wnioskodawca wykonywał pracę traktorzysty. Podkreślił jednak, że nie każda praca w tym charakterze posiada atrybut pracy w warunkach szczególnych. Wprawdzie w Dziale VIII, pozycja 3, Wykazu A Rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. wymieniona jest praca kierowców ciągników, ale wskazany przepis dotyczy pracy kierowców ciągników pracujących w transporcie i łączności, zaś ubezpieczony nigdy w tym dziale gospodarki nie pracował. Bezsporne okoliczności ustalone w sprawie wskazują, że branża, w której był on zatrudniony, należy do rolnictwa. Dla uznania konkretnego rodzaju lub stanowiska pracy za pracę wykonywaną w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze decydujące znaczenie ma to, czy jest to praca wymieniona w rozporządzeniu oraz w wykazach stanowiących załącznik do tego rozporządzenia. Inne wykazy ustalane przez właściwe podmioty w odniesieniu do podległych zakładów pracy mają jedynie charakter techniczno-porządkujący. Ustawodawca większość stanowisk pracy umiejscowił w konkretnych gałęziach gospodarki. Jedynie Dział XIV zawiera wykaz odnoszący się do wszystkich branż, gdyż został określony jako „prace różne”. Samo wymienienie w rozporządzeniu danego stanowiska czy rodzaju prac warunkujących uznanie spornego prawa do emerytury nie może być interpretowane w sposób rozszerzający, tzn. w całkowitym oderwaniu od rodzaju zakładu z danej branży, w którym praca była wykonywana (wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 19 kwietnia 2012 r., III AUa 222/12). Sąd podkreślił, że wykazy resortowe, które w istocie mieszały prace z poszczególnych gałęzi przemysłu, przestały być aktualne, zaś z obowiązującego rozporządzenia w sposób oczywisty wynika podział branżowy. Sąd Najwyższy w wyroku z 19 marca 2012 r. dostrzegł,

że przyporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach. Usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości do oddzielnych działów oraz poszczególnych stanowisk w ramach gałęzi gospodarki nie jest przypadkowe, gdyż należy przyjąć, że konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale przemysłu jest umiejscowione. Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki.

Sąd zaznaczył, że przywołane przepisy kwalifikują pracę kierowcy ciągnika jako pracę w warunkach szczególnych jedynie pod warunkiem, że jest świadczona w szeroko rozumianym transporcie (Wykaz A, Dział VIII, poz. 3 - prace kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych w transporcie i łączności stanowiącym załącznik do rozporządzenia), a skoro wnioskodawca był traktorzystą, ale wykonującym prace w rolnictwie, to nie może skutecznie ubiegać się o uznanie tej pracy za wykonywaną w warunkach szczególnych. Sąd Okręgowy odwołał się do wyroku Sądu Najwyższego z 5 maja 2016 r. (III UK 132/15), zgodnie z którym nie ma żadnych podstaw do potraktowania prac polowych traktorzysty jako prac w transporcie, o których mowa w wykazie A, dziale VIII, poz. 3 rozporządzenia. Prace uznane za wykonywane w warunkach szczególnych bez względu na miejsce i rodzaj zostały wymienione w dziale XIV wykazu A i nie ma wśród nich stanowiska kierowcy ciągnika. Do zakwalifikowania pracy kierowcy ciągnika jako wykonywanej w warunkach szczególnych, istotne znaczenie ma to, czy była ona wykonywana w transporcie czy w ramach rolniczych prac polowych.

Sąd Okręgowy powołał też orzeczenie zawierające odmienne stanowisko. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 9 marca 2016 r. (III AUa 1826/16) stwierdzono, że charakter pracy kierowcy ciągnika wykonującego wyłącznie transport oraz kierowcy ciągnika wykonującego prace polowe niczym się nie różni, bo jedna i druga polega na kierowaniu określonym pojazdem mechanicznym, a ponadto praca traktorzysty polowego jest trudniejsza i bardziej uciążliwa, wobec czego praca traktorzysty polowego jest wykonywana w szczególnych warunkach. Sąd Okręgowy nie podzielił tego poglądu i stwierdził, że o kwalifikacji określonego stanowiska decyduje nie tylko jego uciążliwość, ale również środowisko pracy, w jakim stanowisko jest realizowane. Aby zatem uznać określoną pracę za wykonywaną w warunkach szczególnych, muszą być to prace o znacznej szkodliwości wymienione w § 4-15 rozporządzenia oraz w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia. Zdaniem Sądu nie można uznać, że praca traktorzysty polowego jest pracą świadczoną w warunkach szczególnych, dlatego że jest pracą ciężką.

Sąd wyjaśnił, że wnioskodawca w spornym okresie wykonywał prace polowe (jak sam wskazał, robił wszystko na rzecz PGR), a tej pracy – zdaniem Sądu – nie można kwalifikować jako pracy świadczonej w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy emerytalnej oraz rozporządzenia. W ocenie Sądu nie zmienia tego okoliczność, że wnioskodawca w tym czasie wykonywał także okresowo obowiązki kierowcy-zaopatrzeniowca, gdyż taka praca także nie była pracą wykonywaną w szczególnych warunkach w rozumieniu powołanych przepisów. W tej sytuacji Sąd uznał, że przesłuchanie w charakterze świadka S. W. na okoliczność wykonywania tej pracy przez wnioskodawcę nie miała znaczenia dla rozstrzygnięcia, i dlatego oddalił ten wniosek.

Ponadto Sąd Okręgowy stwierdził, że po 31 grudnia 2008 r., a dokładnie w dniach 11-14 i 19-26 września 2017 r. oraz 2-6 i 17-20 października 2017 r., wnioskodawca także nie wykonywał prac w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 3 Ustawy o emeryturach pomostowych. Sąd zaznaczył, że od 11 września 2017 r. do 10 listopada 2017 r. był zatrudniony w Firmie Usługowej (...) w Ś., wykonując prace traktorzysty. Do jego obowiązków na tym stanowisku należały wszelkie prace w gospodarstwie rolnym wykonywane z użyciem ciągnika. W tym okresie, w dniach 11-14 i 19-26 września 2017 r. oraz 2-6 i 17-20 października 2017 r. wnioskodawca wykonywał także prace polegające na wywozie nieczystości stałych i płynnych, czyli prace wymienione pod poz. 38 załącznika nr 1 do Ustawy o emeryturach pomostowych i zaliczane do prac w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 3 tej ustawy. Sąd zaznaczył jednak, że tego rodzaju prace nie były wykonywane w pełnym wymiarze czasu pracy, do czego zobowiązuje art. 3 ust. 4 Ustawy o emeryturach pomostowych. W tym zakresie Sąd powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z 22 lipca 2013 r. (III UK 106/12), zgodnie z którym w art. 3 ust. 4 Ustawy o emeryturach pomostowych chodzi o wymiar czasu pracy faktycznie wykonywanej w narażeniu na czynniki ryzyka określone w art. 3 ust. 1 tej ustawy, które powodują, że dane prace są pracami wykonywanymi w szczególnych warunkach. Dlatego dla

uznania, że praca jest wykonywana w szczególnych warunkach niezbędne jest jej rzeczywiste wykonywanie w pełnym wymiarze czasu pracy, to jest codziennie i przez całą przewidzianą dla pracownika dniówkę roboczą. Za taką wykładnią użytego w art. 3 ust. 4 pojęcia „w pełnym wymiarze czasu pracy” przemawia w szczególności to, że ustawodawca związał go ze sformułowaniem „pracowników wykonujących”, co jednoznacznie wskazuje, że pełny wymiar czasu pracy związany jest z rzeczywistym wykonywaniem prac, o którym mowa w ust. 1, w takim właśnie wymiarze czasu pracy. Sąd Najwyższy stwierdził, że w pełni uprawnione jest w tym zakresie odwołanie się do utrwalonej wykładni podobnych pojęć użytych w § 2 ust. 1 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., w myśl której praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów prac wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia. Sąd Najwyższy w wyroku z 19 stycznia 2016 r. (I UK 269/15) doprecyzował tę kwestię, wskazując, że incydentalne (sporadyczne), uboczne i krótkotrwałe – w stosunku do czynności podstawowych kwalifikowanych jako praca w szczególnych warunkach – wykonywanie czynności w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia, nie stanowi podstawy do wyłączenia ich wykonywania z okresów szczególnego zatrudnienia dla celów emerytalnych (wyroki Sądu Najwyższego: z 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08; z 12 kwietnia 2012 r., II UK 233/11), to – a contrario – sporadyczne i krótkotrwałe wykonywanie czynności w narażeniu na czynniki ryzyka, o których mowa w art. 3 ust. 1 Ustawy o emeryturach pomostowych, nie stanowi wykonywania pracy w szczególnych warunkach w pełnym wymiarze czasu pracy w rozumieniu art. 3 ust. 4 tej ustawy (wyrok Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2016 r., I UK 269/15).

Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawca jedynie sporadycznie we wrześniu i październiku 2017 r. wykonywał pracę w warunkach szczególnych. Praca ta nie była i nie miała być wykonywana stale w warunkach szczególnych.

W tych okolicznościach Sąd uznał, że wnioskodawca nie spełnił określonych w art. 4 pkt 5 i 6 Ustawy o emeryturach pomostowych warunków wymaganych do nabycia prawa do emerytury pomostowej, gdyż przed 1 stycznia 1999 r. nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a po 31 grudnia 2008 r. – pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 3 Ustawy o emeryturach pomostowych. Z tego względu Sąd orzekł zgodnie z art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

M. Z. złożył apelację od wyroku Sądu Okręgowego. Z treści apelacji wynika, że wnioskodawca zaskarżył wyrok w całości. Nie zgodził się z ustaleniem Sądu Okręgowego, że nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach przez co najmniej 15 lat. Zaznaczył, że praca traktorzysty i kombajnisty w PGR była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, a praca przy opróżnianiu szamb kłoczących i płyt gnojowych była wykonywana przez 8 godzin dziennie przez łącznie 21 dni. Z tych względów M. Z. wniósł o przyznanie mu prawa do emerytury pomostowej.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Rozpoznając niniejszą sprawę, Sąd Okręgowy wyprowadził trafną konkluzję w zakresie prawa M. Z. do emerytury pomostowej według przepisów Ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 664), Ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1383), oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r., Nr 8, poz. 43). Zgodnie z art. 4 Ustawy o emeryturach pomostowych prawo do emerytury pomostowej, z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki: 1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.; 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat; 3) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn; 4) ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 Ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn; 5) przed 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 3 Ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 Ustawy o emeryturach i rentach z FUS; 6) po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych

warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 3; 7) nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy. Zgodnie z art. 3 ust. 1 Ustawy o emeryturach pomostowych prace w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku. Wykaz prac w szczególnych warunkach określa załącznik nr 1 do ustawy. Przepis art. 3 ust. 2 tej ustawy zawiera czynniki ryzyka związane z określonymi rodzajami prac w szczególnych warunkach determinowanych siłami natury bądź procesami technologicznymi. Zgodnie z art. 3 ust. 3 ustawy, prace o szczególnym charakterze to prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, których możliwość należytego wykonywania w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego na skutek pogorszenia sprawności psychofizycznej, związanego z procesem starzenia się. Wykaz prac o szczególnym charakterze określa załącznik nr 2 do ustawy. W myśl art. 3 ust. 4 i 5 wskazanej ustawy za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach bądź o szczególnym charakterze uważa się pracowników wykonujących po dniu wejścia w życie ustawy, w pełnym wymiarze czasu pracy, prace, o których mowa odpowiednio w ust. 1 albo 3. W świetle art. 3 ust. 7 za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze uważa się również osoby wykonujące przed dniem wejścia w życie ustawy prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 3 Ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Poza sporem pozostawało to, że wnioskodawca ma ukończone 60 lat i legitymuje się co najmniej 25-letnim okresem składkowym i nieskładkowym. Okoliczności te pozostają bezsporne także na etapie postępowania apelacyjnego. Kwestią sporną na etapie postępowania apelacyjnego pozostaje jedynie staż pracy w warunkach szczególnych, który według przepisów art. 4 pkt 2 Ustawy o emeryturach pomostowych powinien wynosić co najmniej 15 lat. Przed 1 stycznia 1999 r. wymagane jest wykazanie wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 3 Ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, natomiast po 31 grudnia 2008 r. wymagane jest wykonywanie pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze tylko w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 3 Ustawy o emeryturach pomostowych. Do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach przed 1 stycznia 1999 r. wnioskodawca domagał się zaliczenia okresu zatrudnienia na stanowisku traktorzysty i kombajnisty, które zajmował w Państwowym Przedsiębiorstwie Gospodarstwa Rolnego od 10 stycznia 1979 r. do 31 grudnia 1993 r., natomiast do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach po 31 grudnia 2008 r. domagał się zaliczenia okresu zatrudnienia u K. N., prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą Firma Usługowa (...), u którego pracował od 11 września 2017 r. do 10 listopada 2017 r. na stanowisku traktorzysty przy wykonywaniu prac transportowych i prac polowych za pomocą ciągnika rolniczego, przy czym od 11 września 2017 r. do 14 września 2017 r., od 19 września 2017 r. do 26 września 2017 r., od 2 października 2017 r. do 16 października 2017 r. i od 17 października 2017 r. do 20 października 2017 r. wykonywał prace przy wywozie nieczystości stałych i płynnych jak oczyszczanie szamb, wywóz gnojownicy, oczyszczanie płyt gnojowych, a w pozostałym okresie pracy u K. N. wykonywał prace na rzecz gospodarstw rolnych i mieszkańców.

Sąd Okręgowy słusznie analizował możliwość zaliczenia – na podstawie art. 32 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1383, zwanej dalej „ustawą emerytalną”) – okresu od 10 stycznia 1979 r. do 31 grudnia 1993 r. do stażu pracy w szczególnych warunkach. Zgodnie z art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których ubezpieczonym przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. W tym względzie Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych odsyła do przepisów Rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r., Nr 8, poz. 43, zwanego dalej „rozporządzeniem”). Stosownie do § 4 ww.

rozporządzenia pracownik, który wykonywał pracę w szczególnych warunkach wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: po pierwsze – jeżeli osiągnął wiek emerytalny wynoszący 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn, a po drugie – ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy (§ 2 ust. 1 rozporządzenia). Te okresy pracy stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do przepisów wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia, lub w świadectwie pracy (§ 2 ust. 2 rozporządzenia). Przy ustalaniu okresów pracy, o których mowa w § 2, uwzględnia się również okresy takiej pracy (służby), wykonywanej przed dniem wejścia w życie rozporządzenia (§ 19 ust. 1 rozporządzenia).

Rozporządzenie to wymienia enumeratywnie rodzaje wykonywanych prac, które uznawane są za pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Do tego rodzaju prac należą m.in. prace kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych (Wykaz A, Dział VIII, poz. 3 załącznika nr 1 do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r.).

Oceniając okres od 10 stycznia 1979 r. do 31 grudnia 1993 r., w którym M. Z. był zatrudniony w Zakładzie Rolnym (...) i w Zakładzie Rolnym (...) na stanowisku traktorzysty, należy mieć na względzie to, że praca na stanowisku traktorzysty nie może być zaliczona do stażu pracy w szczególnych warunkach tylko z tytułu wykonywania pracy w charakterze traktorzysty. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, wyrażonym w wyroku z 13 lipca 2016 r. w sprawie I UK 218/15, uwzględnienie w Wykazie A, Dziale VIII pod poz. 3 załącznika do Rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. nr 8, poz. 43) prac kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych nie oznacza, że należy uznać za pracę w szczególnych warunkach kierowanie tymi pojazdami przy jakichkolwiek innych zadaniach (rodzaju pracy) niż zadania transportowe. Prace uznane za wykonywane w warunkach szczególnych bez względu na miejsce ich wykonywania i rodzaj zostały wymienione w Dziale XIV zatytułowanym „prace różne”. Tak zostały ujęte np. prace przy spawaniu czy naprawie pomp wtryskowych. Inne działy wykazu obejmują wymienione w nich prace w powiązaniu z rodzajami zakładów pracy lub ich częściami. Nie można uznać, że praca kierującego ciągnikiem jest zawsze pracą „w transporcie”, także wówczas gdy kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje przy pomocy ciągnika prace polowe (np. siew, orze, nawozi, spulchnia glebę itp.). Ze wskazanego wyroku Sądu Najwyższego wynika, że w świetle przepisów Wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r., wyodrębnienie poszczególnych prac ma charakter środowiskowo-branżowy, a oceniając charakter zatrudnienia ubezpieczonego, należy przede wszystkim stwierdzić (ustalić i ocenić), czy konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w różnym stopniu w zależności od tego, w którym dziale przemysłu (gospodarki) jest umiejscowione. Jeżeli bowiem uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia konkretnej pracy wynika właśnie z jej branżowej specyfiki, to należy odmówić tego szczególnego waloru pracy wykonywanej w innym dziale gospodarki. Natomiast w sytuacji, gdy stopień szkodliwości czy uciążliwości danego rodzaju pracy nie wykazuje żadnych różnic w zależności od branży, w której jest ona wykonywana, brak jest podstaw do zanegowania świadczenia jej w warunkach szczególnych tylko dlatego, że w załączniku do rozporządzenia została przyporządkowana do innego działu przemysłu (gospodarki). Jeżeli bowiem pracownik w ramach swoich obowiązków stale i w pełnym wymiarze czasu pracy narażony był na działanie tych samych czynników, na które narażeni byli pracownicy innego działu, w ramach którego takie same prace zaliczane są do pracy w szczególnych warunkach, to zróżnicowanie tych stanowisk pracy musiałoby być uznane za naruszające zasadę równości w zakresie uprawnień do ubezpieczenia społecznego pracowników wykonujących taką samą pracę.

Niewątpliwie prace kierowcy ciągnika, traktora czy kombajnu w transporcie i rolnictwie, mimo podobieństw, są różne, stąd też dla przyjęcia, że praca kierowcy traktora (kombajnu) w przedsiębiorstwie rolniczym, może być kwalifikowana jako praca w warunkach szczególnych w transporcie, wymagane jest poczynienie ustaleń wykazujących odpowiednio bliskie podobieństwo pracy w tych różnych branżach, przy czym jednocześnie warto wskazać, że pod pozycją 3 Działu VIII Wykazu A stanowiącego załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku

emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (transport), wymienione zostały prace m.in. kierowców ciągnika i kombajnów, które to urządzenia w zdecydowanej większości są maszynami rolniczymi, wykorzystywanymi nie w transporcie, ale przy pracach w rolnictwie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednak, że zatrudnienie traktorzysty przy pracach polowych w rolnictwie nie stanowi pracy w szczególnych warunkach z Wykazu A, Działu VIII, poz. 3 załącznika do Rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, czyli pracy kierowcy ciągnika w transporcie.

Z materiału dowodowego wynika, że od 10 stycznia 1979 r. do 31 sierpnia 1982 r. oraz od 11 października 1983 r. do 31 grudnia 1993 r. M. Z. pracował w pełnym wymiarze czasu pracy w Zakładzie Rolnym w Ł. należącym do Państwowego Przedsiębiorstwa (...) w M., zaś od 1 września 1982 r. do 11 października 1983 r. – w Zakładzie Rolnym w B. należącym do Państwowego Przedsiębiorstwa (...) w M.. W tych okresach zajmował stanowisko traktorzysty. Zakład Rolny w Ł. miał około 1 000 ha gruntów (w tym 600 ha ziemi ornej) i 5 000-7 000 owiec, zaś Zakład Rolny w B. posiadał ponad 2 000 ha gruntów i kilkaset krów. W Zakładach Rolnym w Ł. istniał podział na pracowników zajmujących się produkcją roślinną i pracowników zajmujących się produkcją zwierzęcą. Wnioskodawca był przydzielony do tej pierwszej grupy pracowników. Zajmował się orką, bronowaniem, opryskami, koszeniem w okresie żniw. Zimą dowoził owcom żywność (w tym słomę), wywoził obornik. W Zakładach Rolnym w B. zajmował się tym samym, co w Zakładzie Rolnym w Ł., z tym że paszę dowoził krowom, a obornik wywożono codziennie.

Świadek D. S., zatrudniony w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w M. Zakładzie Rolnym w Ł. od 2 września 1985 r. 31 stycznia 1993 r. na stanowisku brygadzysty polowego, był bezpośrednim przełożonym wnioskodawcy. Z zeznań świadka wynika, że wnioskodawca pracował na stanowisku kierowcy ciągnika i wykonywał pracę za pomocą ciągnika zarówno na polu, jak i przy produkcji zwierzęcej. Miał najlepszy i największy ciągnik, wykorzystywany cały rok: latem przy pracach polowych, a zimą – do wywożenia szamba, odśnieżania oraz dowozu pasz, sianokiszonki, kiszonki i słomy. Ponadto wnioskodawca jeździł ciągnikiem po wysłodki do cukrowni w K., a także wywoził obornik, robił opryski chemiczne na polu. Kierowcą-zaopatrzeniowcem, prowadzącym samochód marki Ż. w zakładzie, był S. W.. U. pozostawał do dyspozycji kierownika zakładu albo świadka D. S.. 15 stycznia 1987 r. powierzono obowiązki kierowcy zaopatrzeniowca, ale podobnie jak inni pracownicy wnioskodawca wykonywał tę pracę przez 2 miesiące, w czasie nieobecności kierowcy.

Mając na uwadze te okoliczności, należy podzielić stanowisko Sądu Okręgowego, że w całym okresie zatrudnienia od 10 stycznia 1979 r. do 31 grudnia 1993 r. wnioskodawca nie wykonywał prac transportowych na ciągniku stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Niewątpliwie wnioskodawca jeździł ciągnikiem, ale wykonywał za pomocą ciągnika typowe prace rolnicze, które zdaniem Sądu Apelacyjnego i zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego nie są pracami wykonywanymi w szczególnych warunkach. Wnioskodawca dowoził zwierzętom paszę, wywoził obornik, wykonywał opryski chemiczne na polu, orał, bronował, kosił, odśnieżał, a nawet jeździł kombajnem w czasie żniw. Są to jednak typowe czynności polowe w przedsiębiorstwie rolniczym. Zdaniem Sądu Apelacyjnego czynności te nie są pracami wykonywanymi w szczególnych warunkach. Biorąc pod uwagę wyżej przedstawione stanowisko Sądu Najwyższego, nie jest możliwe zaliczenie do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu od dnia od 10 stycznia 1979 r. do 31 grudnia 1993 r., czyli okresu, w którym wnioskodawca jako traktorzysta (kierowca ciągnika lub kierowca kombajnu) wykonywał typowe prace rolnicze w przedsiębiorstwie rolniczym.

Niezaliczenie tego okresu do stażu pracy w szczególnych warunkach powoduje, że wnioskodawca nie będzie legitymować się 15-letnim stażem pracy w szczególnych warunkach koniecznym do przyznania prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 4 Ustawy o emeryturach pomostowych. Należy zwrócić uwagę, że po 31 grudnia 2008 r. praca traktorzysty nie jest zaliczana (przez załącznik nr 1 do Ustawy o emeryturach pomostowych) do prac wykonywanych w szczególnych warunkach, stąd też okres pracy na stanowisku traktorzysty, wykonywany od 11 września 2017 r. do 10 listopada 2017 r. nie może być uwzględniony w stażu pracy w szczególnych warunkach. Załącznik nr 1 do tej ustawy w pozycji 38 wymienia jednak prace przy wywozie nieczystości stałych i płynnych jako prace w szczególnych warunkach. Tego rodzaju prace wnioskodawca wykonywał od 11 września 2017 r. do 14 września 2017 r., od 19 września 2017 r. do 26 września 2017 r., od 2 października 2017 r. do 16 października 2017 r. i

od 17 października 2017 r. do 20 października 2017 r. Zajmował się oczyszczaniem szamb, wywozem gnojownicy, oczyszczaniem płyt gnojowych, ale nie było to jego jedyne czynności, bo jako traktorzysta wykonywał również prace na rzecz gospodarstw rolnych i mieszkańców. W tej sytuacji Sąd Okręgowy słusznie zwrócił uwagę, że prace zaliczane do prac w szczególnych warunkach nie były świadczone w pełnym wymiarze czasu pracy, do czego zobowiązuje art. 3 ust. 4 Ustawy o emeryturach pomostowych. Co więcej, okres, w którym wnioskodawca zajmował się wywozem nieczystości stałych i płynnych jest zbyt krótki, by samodzielnie wypełnić przesłankę co najmniej 15 lat pracy wykonywanej w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 Ustawy o emeryturach pomostowych. Okres ten obejmuje jedynie 31 dni. Bez okresu zatrudnienia na stanowisku traktorzysty, które zajmował przed 1 stycznia 1999 r., wnioskodawca nie legitymuje się co najmniej 15-letnim stażem pracy wykonywanej w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 Ustawy o emeryturach pomostowych. Oznacza to, że wnioskodawca nie wypełnił wszystkich warunków koniecznych do przyznania prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 4 Ustawy o emeryturach pomostowych.

Z tych względów oddalono apelację na podstawie art. 385 Kodeksu postępowania cywilnego (pkt I sentencji wyroku).

O kosztach zastępstwa procesowego organu rentowego w postępowaniu apelacyjnym orzeczono zgodnie z § 10 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 9 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, w brzmieniu obowiązującym od 30 stycznia 2018 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm.) – pkt II sentencji wyroku.

SSA Marek Szymanowski SSA Alicja Sołowińska SSA Barbara Orechwa-Zawadzka